

บทที่ 2

ความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนักเรียนที่เรียนต่างชั้นกันจะมีความแตกต่างกันเนื่องจากความแตกต่างของวัยหรือความแตกต่างของพัฒนาการแล้ว นักเรียนที่เรียนอยู่ชั้นเดียวกันก็ยังมีมีความแตกต่างอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งครูจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจและรู้จักนักเรียนและนำมาสู่การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาที่ว่า “นักเรียนเป็นศูนย์กลาง”

นักเรียนหรือผู้เรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือมีความหลากหลายแตกต่างกันในความหลากหลายนั้น คงต้องมีการแบ่งกลุ่มความหลากหลายเป็นประเภทใหญ่ 4 ประเภท ได้แก่

- สติปัญญา
- รูปแบบการเรียนรู้
- สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
- เพศ

สติปัญญา (Intelligence)

เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างของระดับสติปัญญาอันเนื่องมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านพันธุกรรมที่มีต่อสติปัญญาเป็นสิ่งที่เปรียบเสมือนศักยภาพของสติปัญญาของแต่ละคนซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม หรือการกระตุ้นด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สามารถส่งผลต่อระดับสติปัญญา หากเด็กมีศักยภาพของสติปัญญาสูง และได้รับการส่งเสริมจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เด็กจะพัฒนาระดับสติปัญญาเต็มศักยภาพ แต่หากไม่ได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม เด็กไม่สามารถพัฒนาสติปัญญาได้เต็มศักยภาพ นอกจากนี้หากเด็กอยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอาจมีผลทำให้สติปัญญาลดต่ำลงได้

ในการศึกษาเกี่ยวกับสติปัญญาหรือเชาวน์ปัญญานั้นมีหลายมิติด้วยกัน มิติหนึ่งที่อยู่ในความสนใจของคนส่วนใหญ่และของผู้ที่อยู่ในวงการศึกษา นั่นคือ ลักษณะของสติปัญญาของคน

นักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับสติปัญญา และนำเสนอหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับสติปัญญาที่มีการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมากในปัจจุบัน นอกเหนือจากเพียเจท์ วิก์ออตสกี ที่กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาแล้ว ยังมีนักจิตวิทยาที่ศึกษาสติปัญญาในอีกแง่มุมที่น่าสนใจซึ่งจะกล่าวถึงในที่นี่ ได้แก่ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์(Howard Gardner) และ โรเบิร์ต สเติร์นเบิร์ก(Robert Sternberg)

ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence)

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดซึ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับระบบประสาทและพฤติกรรม จนกระทั่งสามารถพัฒนาสร้างทฤษฎีสติปัญญาที่เรียกว่า ทฤษฎีพหุปัญญาในทัศนะของการ์ดเนอร์ สติปัญญาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ เพิ่มพูนได้ พัฒนาได้ โดยการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาสติปัญญา หรือกล่าวได้ว่า การเรียนรู้หรือการฝึกฝนสามารถพัฒนา

การ์ดเนอร์ วิเคราะห์พฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์แล้วแบ่งเป็นความสามารถ สติปัญญา หรือความฉลาดสติปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 8 อย่าง และกำลังศึกษาความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ลักษณะที่ 9 ที่เรียกว่า Existential Intelligence เป็นความสามารถในการคิดที่จะเข้าใจเรื่องชีวิต เช่น เราเป็นใคร เรามาจากไหน

ความสามารถทางสติปัญญา 8 อย่างของการ์ดเนอร์ ได้แก่

- **ความสามารถในการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน (Verbal/Linguistic Intelligence)** เป็นความสามารถในการเข้าใจความหมายของคำ เข้าใจความแตกต่างในหน้าที่ของภาษา เข้าใจโครงสร้างของภาษา มีความสามารถในการสื่อสารทางภาษา

- **ความสามารถในการใช้เหตุผลและความสามารถทางคณิตศาสตร์ (Logical/Mathematical Intelligence)** เป็นความสามารถในการคิดเชิงตรรกะ การคิดแก้ปัญหาอย่างวิทยาศาสตร์ ความสามารถในการเข้าใจเหตุผลทางคณิตศาสตร์ ตัวเลข และสามารถคิดได้ในเชิงนามธรรม

- **ความสามารถทางดนตรี (Musical Intelligence)** เป็นความสามารถในการเข้าใจระดับเสียง ทำนอง จังหวะ น้ำเสียง

- **ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence)** เป็นความสามารถที่จะรับรู้รูปร่างทางสายตาและจำรูปร่างต่าง ๆ ได้ สามารถแปรรูปไปในมุมที่ต่างไปจากเดิมได้

- **ความสามารถด้านการควบคุมร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily/Kinesthetic Intelligence)** เป็นความสามารถหรือมีทักษะในการควบคุมร่างกายและการเคลื่อนไหวให้เป็นไปตามต้องการ

- **ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interpersonal Intelligence)** เป็นความสามารถหรือมีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล มีมนุษยสัมพันธ์ เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลอื่น

- **ความสามารถในการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)** เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของตนเอง รู้จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง เข้าใจและรู้จักตนเองตามความเป็นจริง

- **ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist Intelligence)** เป็นความสามารถในการเข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เข้าใจธรรมชาติของพืช ธรรมชาติของสัตว์ มีความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ

ในทัศนะของการ์ดเนอร์ สติปัญญาแต่ละอย่างเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ เพราะมนุษย์มีความสามารถพื้นฐาน 8 อย่าง เพียงแต่อาจมีมากน้อยแตกต่างกันไป จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะสังเกตหรือประเมินว่านักเรียนแต่ละคนมีแนวโน้มความสามารถทางสติปัญญาด้านไหนมาก ด้านไหนน้อย เพื่อจะได้หาทางส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาด้านมากเพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นในด้านนั้น ๆ และทำให้เด็กได้เลือกเรียนและประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสามารถของตน

ในขณะเดียวกัน ครูก็ต้องออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพความสามารถทางสติปัญญาแต่ละด้านด้วย

ทฤษฎีสติปัญญาสามองค์ประกอบสเตอร์นเบิร์ก (Sternberg's Triarchic Theory of Intelligence)

สเตอร์นเบิร์ก มีความเชื่อเช่นเดียวกันการ์ดเนอร์ว่า สติปัญญาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ การฝึกฝน หรือสิ่งแวดล้อม สเตอร์นเบิร์ก แบ่งความสามารถทางสติปัญญาออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

- **ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Analytical or Componential Intelligence)** ความสามารถทางสติปัญญาในลักษณะนี้ใช้ในการคิดและการแก้ปัญหา เป็นความหมายที่คล้ายกับความหมายของสติปัญญาในระยะแรก ๆ

- **ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ (Creative or Experiential Intelligence)** ความสามารถทางสติปัญญาในลักษณะนี้เป็นไปในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ หากสถานการณ์ใหม่ คล้ายคลึงกับสถานการณ์ในอดีตจะสามารถจัดการได้อย่างอัตโนมัติ

- **ความสามารถในการปฏิบัติกร (Practical or Contextual Intelligence)** เป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติกรที่มีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน เป็นพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมถ้าไม่สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือสามารถเลือกสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดีกว่าหากมีความจำเป็น

สเตอร์นเบิร์ก ให้ความสำคัญกับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการปฏิบัติกรซึ่งทำให้ทฤษฎีของเขาแตกต่างจากทฤษฎีทางสติปัญญาอื่นๆ สเตอร์นเบิร์กมีความเห็นว่า การกระทำหรือการทำหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพในชีวิตจริงเป็นสิ่งที่แสดงถึงสติปัญญา นอกจากนั้น

เขายังเชื่อว่า ความสามารถทางสติปัญญาในสถานการณ์หนึ่งหรือในวัฒนธรรมหนึ่งอาจไม่ใช่เป็นความสามารถทางสติปัญญาในอีกวัฒนธรรมหนึ่งก็ได้

ในการพัฒนาหรือเพิ่มระดับสติปัญญาในทักษะของสเตร็นเบอร์กทำได้โดยการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสในการคิดวิเคราะห์ มีแบบฝึกหัดในการคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนฝึกฝนในการลงมือปฏิบัติการโดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ

รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles)

การเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของคนเรามีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายแตกต่างกัน ฉะนั้นการสอนของครูจึงควรคำนึงถึงรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้ของเด็กหรือนักเรียน เด็กบางคนดูเหมือนมีปัญหาในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เช่น เรียนไม่รู้เรื่อง เรียนไม่เข้าใจ หรือไม่สามารเรียนรู้เรื่องบางเรื่องได้ จนกระทั่งครูผู้สอนมีความเห็นว่า เป็นเด็กเกียจคร้าน หรือ มีปัญหาทางสติปัญญา แต่หากครูศึกษาและรู้จักวิธีการเรียนรู้ของเด็ก และให้เด็กได้เรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้ของตน หรือครูเตรียมการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก เด็กก็คงสามารถพัฒนาการเรียนรู้ หรือเข้าใจได้ง่ายขึ้น มีผลให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ตลอดจนมีผลการเรียนดีขึ้น เด็กที่เบื่อหน่ายการเรียนอาจกลับมาสนใจการเรียนอีกครั้ง ตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียนกลับเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้น เพราะเด็ก ๆ ยิ่งประสบความสำเร็จทางเรียนก็จะยิ่งสนใจการเรียนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับครูก็ยิ่งดีขึ้นด้วยเช่นกัน

Ellis (1985) ได้อธิบายความหมายของคำว่า Learning style ไว้ดังนี้ รูปแบบการเรียนรู้เป็นวิธีที่คนเรารับรู้ เกิดความเข้าใจ จัดรูปแบบ และจดจำข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์มักได้รับอิทธิพลมาจากพันธุกรรม ประสบการณ์เดิม สังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมบุคคลนั้นๆ

มนุษย์เราแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้เป็นของตนเอง การรู้และการเข้าใจรูปแบบการเรียนรู้ของเราจะทำให้เราเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น ในวงการศึกษานักการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับวิธีการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนรู้จะไม่ตั้งคำถามในทำนองว่า “เด็กนักเรียนคนนี้อฉลาดหรือไม่” แต่จะตั้งคำถามว่า “นักเรียนคนนี้ทำอย่างไรจึงฉลาดได้เช่นนี้”

การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์มีมากมายหลายรูปแบบ แต่ในที่นี้จะยกตัวอย่างที่มีการศึกษาและแบ่งประเภทของนักการศึกษาเพียงบางคนเท่านั้น

Bandler, R และ Grinder J. เป็นนักภาษาศาสตร์ในสาขา Neuro-Linguistic ได้แบ่งรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การเรียนรู้ทางสายตา (Visual Learners) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องสามารถมองเห็นภาษาท่าทางและการแสดงสีหน้าของครูเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชา ผู้เรียนชอบนั่งหน้าห้องเรียนเพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งรบกวนสายตา เช่น ศีรษะเพื่อน ๆ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากสิ่ง

ที่เป็นรูปภาพ ซึ่งรวมทั้งแผนภูมิ วิดีโอ แผ่นใส สไลด์ ในขณะที่ฟังคำบรรยายผู้เรียนมักชอบจดบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ด้วย

2. การเรียนรู้ทางการฟัง (Auditory Learners) ผู้เรียนในลักษณะนี้มักเรียนรู้ได้ดีจากการฟังบรรยาย การอภิปราย การพูด และการฟังผู้อื่น ผู้เรียนจะแปลความหมายหรือทำความเข้าใจคำพูดจากน้ำเสียง ระดับเสียง ความเร็วของคำพูด ฯลฯ การทำความเข้าใจกับความรู้จากการอ่านหนังสือเกิดขึ้นได้ไม่มากนักหากไม่มีการซักถามพูดคุยหรืออภิปรายร่วมกัน ผู้เรียนประเภทนี้จึงมักต้องออกเสียงในการอ่านหนังสือ และฟังเทปบันทึกเสียง

3. การเรียนรู้ทางการสัมผัสและเคลื่อนไหว (Tactile/Kinesthetic Learners) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีหากมีการลงมือกระทำ มีการเคลื่อนไหว และมีการสัมผัสและต้องสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องเรียนรู้ ผู้เรียนชอบเรียนรู้โดยการสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้นหากให้ผู้เรียนนั่งเรียนเป็นเวลานาน ๆ จึงเป็นเรื่องยากและอาจก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายให้กับคนอื่นโดยการกระทำสิ่งต่าง ๆ เป็นการรบกวนห้องเรียน หรือรบกวนสมาธิของเด็กอื่น ๆ

Bernice McCarthy (1980) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ได้แบ่งรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็น 4 แบบ คือ

1. การเรียนรู้ด้วยรูปแบบวิธีการใหม่ ๆ (Innovative Learners) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องการเหตุผลในการเรียนรู้ ต้องการค้นหาความหมายเฉพาะตัวในการเรียนรู้ ต้องการรับรู้ข้อมูลหรือความรู้ใหม่ ๆ และทำให้ข้อมูลนั้นเกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้จำเป็นต้องอยู่บนคุณค่าของตัวเอง ผู้เรียนชอบการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นคนที่ชอบให้ความร่วมมือรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพกับผู้เรียนลักษณะนี้ คือ การสอนที่เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การระดมสมอง และการสอนที่เป็นแบบบูรณาการ เช่น บูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์กับสังคมศาสตร์ หรือการบูรณาการวิชาการเขียนกับวิชาศิลปะ เป็นต้น

2. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์ (Analytic Learners) การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ ผู้เรียนต้องการข้อเท็จจริงเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจความคิดรวบยอดและวิธีการอย่างลึกซึ้ง ผู้เรียนต้องการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญเพื่อเติมความรู้ของตนเอง ผู้เรียนมีความสามารถที่จะเรียนรู้จากวิธีการสอนแบบบรรยาย และมีความสนุกกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูล การฟังคำบรรยายจากผู้เชี่ยวชาญ

3. การเรียนรู้แบบใช้สามัญสำนึก (Common sense Learners) ผู้เรียนในรูปแบบนี้สนใจที่จะทราบว่า สิ่งต่าง ๆ ทำงานได้อย่างไร เป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นและมักเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการลงมือกระทำ เป็นผู้เรียนที่มองอนาคต กิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงควรมีลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นการเรียนแบบทดลองหรือสามารถลงมือกระทำได้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการเคลื่อนไหว

4. การเรียนรู้แบบไดนามิก (Dynamic Learners) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นผู้เรียนที่มองหาความเป็นไปได้ของสิ่งต่าง ๆ มีความสามารถ

ในการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในความสามารถ ความฉลาดของตัวเอง และสามารถสอนตัวเองและคนอื่นได้ ฉะนั้นการเรียนรู้ที่ให้อิสระกับผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับผู้เรียนที่มีลักษณะเช่นนี้ นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความสุขกับการเรียนรู้หลายลักษณะทั้งบทบาทสมมติ และเกม

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเรียนรู้ในลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ที่จำแนกตามลักษณะโครงสร้างของสมอง ซึ่งแบ่งรูปแบบการเรียนรู้ออกเป็น 2 ลักษณะ

1. รูปแบบการเรียนรู้ที่ถนัดในการใช้สมองซีกซ้าย (Left-brain dominated) ผู้เรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ในลักษณะนี้มักเป็นบุคคลที่มีความเฉลียวฉลาดหรือมีสติปัญญาดีในสายตาของสังคมโดยทั่วไป ผู้เรียนกลุ่มนี้มักถนัดการใช้เหตุผล ชอบคิดวิเคราะห์ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เป็นส่วน ๆ มีหลักการในการเรียนหรือการคิดการทำงาน เป็นผู้มีความละเอียดขั้นตอนในการทำงานที่ชัดเจน มีแนวโน้มที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ชอบเรียนรู้ข้อมูลที่ชัดเจน การคิดและการจำอยู่ในรูปของภาษา

2. รูปแบบการเรียนรู้ที่ถนัดในการใช้สมองซีกขวา (Right-brain dominated) ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบปัญญาญาณ (Intuition) ชอบศึกษาข้อมูลข่าวสารในภาพรวม มีความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์หรือมีความคิดสร้างสรรค์ การกำหนดจุดมุ่งหมายมักใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง มีแนวโน้มที่จะเป็นตัวของตัวเอง ชอบข่าวสารที่ไม่ชัดเจน สิ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้และการคิดมีประสิทธิภาพคือ การวาดภาพประกอบการเรียนและการลงมือกระทำ

ยังมีรูปแบบการเรียนรู้อีก 2 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความตัวของตัวเอง (Field-independent students) รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มนี้มีลักษณะสำคัญดังนี้ คือ เป็นผู้เรียนที่มีความสามารถในการแยกแยะรายละเอียดจาก สิ่งต่าง ๆ ที่มีความสลับซับซ้อน มักเป็นผู้เรียนที่เชื่อมั่นในตัวเอง ตลอดจนมีแนวโน้มในการแก้ไขปัญหาเป็นของตัวเอง แต่มักไม่มีหรือขาดทักษะในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น

2. รูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องพึ่งพาผู้อื่น (Field-dependent students) ผู้เรียนกลุ่มนี้มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก นั่นคือ ความสามารถในการวิเคราะห์สิ่งที่ซับซ้อนค่อนข้างมีจำกัด และเป็นผู้เรียนที่เชื่อในความคิดของผู้อื่นเมื่อต้องแก้ปัญหา เป็นคนที่มีทักษะในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ในปี 1991 เดวิด เลเซียร์ (David Lazaar) ได้เขียนหนังสือชื่อ วิธีการเรียนรู้ 7 วิธี (Seven Ways of Knowing :Teaching for Multiple Intelligences) เป็นการกล่าวถึงวิธีการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้ของคน 7 ลักษณะโดยยึดหลักการของทฤษฎีพหุปัญญา (A Multiple Intelligences) ของการ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ดังนั้นจึงแบ่งรูปแบบการเรียนรู้ออกเป็น 7 ลักษณะตามโครงสร้างของสติปัญญา

1. Body/Kinesthetic Intelligence
2. Interpersonal Intelligence
3. Intra-personal Intelligence
4. Logical/Mathematical Intelligence
5. Musical/Rhythmic Intelligence
6. Verbal/Linguistic Intelligence
7. Visual/Spatial Intelligence

เดวิด คอลบ์ (David Kolb) ได้แบ่งรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยยึดหลักการ 2 ข้อคือ ประการแรก เป็นวิธีการที่ผู้เรียนรับข้อมูลข่าวสาร ประการที่สองเป็นวิธีการจัดการกับข้อมูล ดังนั้นจึงแบ่งรูปแบบการเรียนรู้ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 คุณลักษณะคำถามของการเรียนรู้ในรูปแบบนี้คือ คำว่า “ทำไม” ผู้เรียนชอบตอบคำถามในลักษณะของการอธิบายได้ดี เช่น การอธิบายถึงความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ กับประสบการณ์ของตนเอง หรือเชื่อมโยงกับความสนใจและอาชีพที่ตนสนใจในอนาคต ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้ให้แรงจูงใจกับผู้เรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะที่ 2 คุณลักษณะคำถามของการเรียนรู้ในรูปแบบนี้คือ คำว่า “อะไร” ผู้เรียนชอบข้อมูล หรือความรู้ ข่าวสารต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้

ลักษณะที่ 3 คุณลักษณะคำถามของการเรียนรู้ในรูปแบบนี้คือ คำว่า “อย่างไร” ผู้เรียนต้องการโอกาสในการเรียนรู้ในลักษณะของการลงมือกระทำโดยมีการวางแผนหรือกำหนดลักษณะงานให้ชัดเจน การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกที่ผู้เรียนสามารถทำผิดได้อย่างปลอดภัยไม่เกิดอันตรายกับผู้เรียน ผู้สอนจึงควรทำหน้าที่ของโค้ชหรือผู้ฝึกสอน เตรียมการให้เด็กได้ฝึกฝน และทำหน้าที่เป็นผู้สะท้อนผลการฝึกหัด

ลักษณะที่ 4 คุณลักษณะคำถามของการเรียนรู้ในรูปแบบนี้คือ คำว่า “อะไรจะเกิดขึ้นถ้า” ผู้เรียนในลักษณะนี้ชอบประยุกต์ความรู้ต่าง ๆ ไปใช้แก้ปัญหาจริง ๆ ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ดังนั้นผู้สอนจึงควรอยู่ห่าง ๆ ผู้เรียนเพื่อให้โอกาสแก่เด็กในการค้นพบหรือเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Status) SES

ความแตกต่างระหว่างบุคคลอีกปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เด็กที่มาจากสภาพครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีความหมายรวมถึงรายได้ อาชีพ ตลอดจนระดับการศึกษาของพ่อแม่ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของเด็ก ผลทดสอบทางสติปัญญา การออกจากโรงเรียนกลางคัน

ผลการศึกษาวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความต้องการขั้นพื้นฐานและประสบการณ์ เด็กที่มาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยากจนมักได้รับบริการด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึงซึ่งส่งผลกระทบต่อความใส่ใจหรือสมาธิและความจำทำให้มีผลสัมฤทธิ์ในระดับต่ำ นอกจากนี้เด็กที่มาจากครอบครัวที่แตกแยกในหลากหลายลักษณะมักส่งผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึกของเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกซึมเศร้า

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อประสบการณ์ของเด็กด้วยเช่นกัน เด็กที่มาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงมักมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้มาก เช่น มีโอกาสในการเรียนพิเศษด้านวิชาการ การเรียนเพิ่มเติมด้านกีฬา ด้านศิลปะ ด้านดนตรี ตลอดจนมีโอกาสในการเดินทางไปทัศนศึกษาในที่ต่าง ๆ มีโอกาสในการอ่านหนังสือที่หลากหลาย เป็นต้น

2. ด้านความดูแลเอาใจใส่ของพ่อแม่ โดยทั่วไปพ่อแม่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงมักพูดคุยกับลูกมากกว่าพ่อแม่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำ นอกจากนี้ลักษณะการพูดคุยก็ยังมีความแตกต่างกันอีกด้วย นั่นคือ พ่อแม่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงมักตั้งคำถามกับลูกค่อนข้างมาก ตลอดจนมีการพูดคุยและอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ลูกฟังและมีการให้เหตุผลอธิบายกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ลูกเข้าใจอีกด้วย นอกจากนี้พ่อแม่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงมีการใช้ภาษาที่มีรายละเอียดมากกว่า มีทิศทางที่ชัดเจนมากกว่า และกล้าที่จะเผชิญกับการแก้ปัญหามากกว่า ทำให้เด็กได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นเสมือนพื้นฐานในการเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียนด้วย

3. ทัศนคติและค่านิยม ผลกระทบของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมถูกส่งผ่านทัศนคติและค่านิยมของพ่อแม่ นั่นคือ พ่อแม่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงมักมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ และควบคุมตัวเองได้ ในขณะที่พ่อแม่ที่มาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำมักคล้อยตามและเชื่อฟัง

ค่านิยมหลายอย่างเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดถึงเด็กๆ ในครอบครัว เช่น เด็กที่สังเกตเห็นพ่อแม่อ่านหนังสือก็มักมีแนวโน้มที่จะรับค่านิยมในการอ่านหนังสือ เด็กที่อ่านหนังสือที่บ้านก็มักมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้อ่านหนังสือที่บ้าน

นอกจากนั้น พ่อแม่ที่มาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงมักมีความคาดหวังเชิงบวกกับลูก ๆ และให้กำลังใจลูกที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา พ่อแม่กลุ่มนี้รู้จักเทคนิคในการเรียนจึงสามารถสนับสนุนและให้คำแนะนำติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของลูก ซึ่งตรงข้ามกับพ่อแม่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำซึ่งมีแนวโน้มว่ามีแรงบันดาลใจต่ำ ลูกจึงมักคล้อยตามการตัดสินใจของคนอื่น เด็ก ๆ ที่มาจากพ่อแม่กลุ่มนี้มักค่อนข้างสับสนและมีชีวิตที่ไม่ค่อยดีนัก

เพศ

เพศเป็นปัจจัยหนึ่งของความแตกต่างระหว่างบุคคล เพศหญิงกับเพศชายแตกต่างกันหลายอย่างด้วยกัน โดยทั่วไปแล้ว เพศหญิงมีความสามารถด้านภาษาดีกว่าเพศชาย เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะแสดงออกถึงความวิตกกังวลมากกว่า มีความไว้วางใจมากกว่า มีความมั่นใจน้อยกว่า และมีความภาคภูมิใจในตนเองน้อยกว่าเพศชายในอายุรุ่นราวคราวเดียวกันและภูมิหลังคล้ายคลึงกัน

เด็กหญิงมีพัฒนาการเร็วกว่าเด็กชายในช่วงอายุน้อย เด็กหญิงมีพัฒนาการทางภาษาและทักษะการใช้กล้ำเนื้อดีกว่าเด็กชาย เด็กหญิงมักเล่นรวมกลุ่มกันในลักษณะที่มีการสนทนาพูดคุยกัน ในขณะที่เด็กชายจะมีกิจกรรมการเล่นในลักษณะที่ใช้สายตาและการกระทำ เช่น การเล่นต่อบล็อก เล่นรถ เล่นสร้างบ้าน ฯลฯ การเล่นมักเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นการคาดหวังของสังคมมีผลทำให้เกิดความแตกต่างบทบาททางเพศ อันเป็นความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสมของทั้งสองเพศ

ความแตกต่างระหว่างเพศเกิดจากอิทธิพลร่วมกันระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ยีนเป็นตัวควบคุมความแตกต่างด้านร่างกายหรือสรีระร่างกาย เช่น ขนาด อัตราการเจริญเติบโต ตลอดจนอาจรวมถึงลักษณะพื้นอารมณ์ ความก้าวร้าว เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ครอบครัวหรือสังคมก็ปฏิบัติต่อเด็กหญิงและเด็กชายแตกต่างกัน เป็นผลให้เด็กเรียนรู้บทบาททางเพศที่แตกต่างกันไป

กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในโรงเรียนก็เป็นสิ่งที่มาจากความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมทางเพศ ครูจึงปฏิบัติต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแตกต่างกัน เด็กชายหรือเพศชายมักแสดงออกในลักษณะแข็งแรงแรงและกล้าผจญภัย มักไม่ค่อยมีความรู้สึกอ่อนไหวและอบอุ่น เกมคอมพิวเตอร์ที่เด็กชายเล่นมักเป็นเกมที่แสดงความก้าวร้าวรุนแรง ตัวเอกมักเป็นผู้กล้าซึ่งเป็นลักษณะเด่น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียุทธพลต่อพฤติกรรมของเด็ก

ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ดังจะเห็นได้ว่า ในสังคมอเมริกันเด็กชายและเด็กหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกัน ดังเช่น

- เด็กหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กชายในช่วงประถมศึกษา แต่เมื่อเข้าสู่มัธยมศึกษาตอนปลายเด็กชายมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กหญิง
- เด็กหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์น้อยกว่าเด็กชาย
- การเรียนในระดับอุดมศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นผู้หญิงก็มักมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์น้อยกว่าเพศชาย
- เด็กชายมักต้องซ่อมเสริมวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์มากกว่าเด็กหญิง และต้องเข้าเรียนเพิ่มเติมมากเป็น 2 เท่าของเด็กหญิง
- เด็กชายต้องซ้ำชั้นและออกโรงเรียนกลางคันมากกว่าเด็กหญิง ตลอดจนมีปัญหาด้านวินัยมากกว่าเด็กหญิงหลายเท่า

- เด็กหญิงได้รับทุนการศึกษาจากรัฐบาลมากกว่าเด็กชาย
- สัดส่วนการศึกษาในระดับปริญญาตรีและโท ผู้หญิงมีสัดส่วนมากกว่าผู้ชาย